

Дараган В.В.,
завідувач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЩОДО НАПРЯМКІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На сьогодні в Україні триває процес реформування органів внутрішніх справ та правоохоронної системи в цілому, вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів зумовлює необхідність постійного удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції, зміни їх структурно-функціональної побудови, а це визначає потребу своєчасного наукового аналізу та розробок з метою їх впровадження у практичну діяльність, а удосконалення якості підготовки відповідних фахівців.

Реформування системи ОВС суттєво вплинуло на структурно-функціональну побудову окремих підрозділів Національної поліції, велику частину з них було значно скорочено, деякі підрозділи були зовсім ліквідовані.

Після початку реформування ОВС минуло не так багато часу, але уже сьогодні вбачається значна кількість прорахунків у структурно-функціональній побудові окремих підрозділів Національної поліції.

На сьогодні нагальною є проблема налагодження взаємодії між працівниками окремих підрозділів кримінальної поліції та слідчими підрозділів органів досудового розслідування.

Вказана проблема в першу чергу виникла у тих підрозділах, які в процесі реформування були відділені від територіальних підрозділів Національної поліції (підрозділи захисту економіки) та тих, які були утворенні в процесі реформування (кіберполіція).

Наприклад, справи у злочинах, виявлених працівниками відділів при управліннях захисту економіки, як правило, розслідують або слідчі слідчих управлінь при ГУНП в областях, або слідчі підрозділи при відділеннях поліції в обласних центрах, де розташоване відповідне управління захисту економіки. І тут майже не виникає проблем з організацією взаємодії між цими підрозділами. Однак у випадку виявлення злочинів працівниками міжрайонних відділів захисту економіки такі злочини розслідують слідчі підрозділи при відділеннях (відділах) поліції, на території яких такий злочин було скоєно, і тут виникають проблеми, описані нами вище, пов'язані з великою територією обслуговування таких відділів захисту економіки. Оперативний працівник, який працює в окремо взятому районному центрі, не має можливості якісно здійснювати оперативне супроводження кримінального провадження, яке ведеться слідчим за 50, а в деяких випадках і за 100 кілометрів від місця дислокації оперативного підрозділу.

Ще гірша ситуація виникає в процесі налагодження взаємодії зі слідчими в процесі розслідування кіберзлочинів, оскільки підрозділи кіберполіції взагалі мають міжрегіональну побудову і мають значно гіршу ніж у підрозділів захисту економіки територіальну розгалуженість.

Але навіть у випадку, коли й оперативний підрозділ і слідчий підрозділ, в якому знаходиться кримінальне провадження, будуть розташовані в одному місці, це не вирішить проблему, пов'язану з кваліфікацією слідчих, оскільки, як показали результати дослідження, в переважній більшості випадків лише в слідчих управліннях були наявні слідчі, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень виявлення яких покладено на окремі підрозділи кримінальної поліції (боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; протидії наркозлочинності; внутрішньої безпеки; кіберполіції; захисту економіки), і більшість із них становлять колишні працівники таких підрозділів, які потрапили під скорочення в процесі реформування ОВС та зміни структурно-функціональної побудови підрозділів кримінальної поліції. Інша частина слідчих, зокрема ті, які працюють в територіальних органах, підрозділах поліції, мають поверхневі знання щодо розслідування таких злочинів та не мають достатнього досвіду їх розслідування.

На нашу думку, вирішити зазначену проблему можна двома способами:

По-перше, здійснювати підготовку фахівців для органів досудового розслідування за відповідними напрямками або спеціалізацією підготовки.

По-друге, змінити статус оперуповноваженого (інспектора) окремих підрозділів кримінальної поліції на детектива.

При цьому слід зазначити, що застосування будь-якого із запропонованих способів вказують на необхідність якісно нового підходу до підготовки фахівців для органів досудового розслідування. Крім того, на сьогодні, існуюча нормативна база не надає можливості без внесення відповідних змін у законодавство створити в структурі Національної поліції детективні підрозділи, тому пропонуємо більш детально зупинитися на першому способі вирішення існуючих на сьогодні проблем.

Перш за все слід зазначити, що у структурі ЗВО МВС України спеціалізація підготовки працівників поліції зосереджена лише на процесі підготовки працівників опорних підрозділів кримінальної поліції (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ – фінансово-економічна безпека; Одеський державний університет внутрішніх справ – підрозділи протидії наркозлочинності тощо). В свою чергу процес підготовки фахівців для органів досудового розслідування не має такою розгалуженої системи за напрямками підготовки.

На сьогодні підготовкою фахівців для органів досудового розслідування займаються усі без виключення ЗВО МВС України. При цьому, слід зазначити, що рік тому наказом МВС України № 479 «Про вдосконалення підготовки поліцейських у ЗВО МВС» за Національною академією внутрішніх справ, Харківським національним університетом внутрішніх справ, Львівсь-

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

ким державним університетом внутрішніх справ, Одеським державним університетом внутрішніх справ та Дніпропетровським державним університетом внутрішніх справ було встановлено пріоритетність у забезпеченні післядипломної освіти за видами службової діяльності поліцейських.

Однак, аналіз програм підвищення кваліфікації та спеціалізації слідчих Національної поліції, які були надані МВС вказує на те, що раніше визначена вище зазначеним наказом МВС України пріоритетність не була врахована. Наприклад, за Дніпропетровським державним університетом внутрішніх справ була встановлено пріоритетність за такими профілями:

- превентивна діяльність;
- ювенальна превенція;
- організація роботи чергових частин та служби «102»;
- економічна безпека.

Жоден з зазначених профілей підготовки не було враховано в процесі формування програм підвищення кваліфікації та спеціалізації слідчих Національної поліції.

На нашу думку, в ЗВО МВС України доцільно було б запровадити підготовку фахівців для органів досудового розслідування відповідно за закріпленими МВС України профілями.

Слід зазначити, що окремі кроки в цьому напрямі вже зроблено. Зокрема, МВС розробило новий план освітнього процесу для спеціальності 081 «Прово» в якому вже передбачено плани для підготовки слідчих для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю.

На нашу думку, крім вказаної спеціалізації існує необхідність запровадити відповідну підготовку слідчих за такими спеціалізаціями:

- боротьба зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми;
- протидії наркозлочинності;
- внутрішньої безпеки;
- захисту економіки.

При цьому, з метою запровадження підготовки слідчих за окремими напрямками спеціалізації доцільно здійснити аналіз потреб територіальних органів Національної поліції в таких фахівцях, зокрема не тільки у слідчих управліннях, а й відділах (відділеннях) поліції, оскільки останні працюють також за матеріалами зібраними оперативними підрозділами, які на сьогодні на місця також не мають відповідного поділу за спеціалізаціями, оскільки після реформування підрозділи карного розшуку в територіальних відділах та відділеннях поліції отримали нову назву «кримінальна поліція». А якщо в цілому казати про структуру кримінальної поліції на рівні апарату Національної поліції то вона на сьогодні включає у себе 11 підрозділів з різною спеціалізацією.

Наприкінці хотілось би зазначити, що необхідність запровадження вказаної системи підготовки обумовлена не тільки проблемами в налагодженні

взаємодії між підрозділами слідства та відповідними підрозділами, а й специфікою розслідування відповідних злочинів.

Денежко О.В.,
ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАЛЕЖНІСТЬ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Відповідно до ст. 94 КПК України, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Проблемам дослідження властивостей доказів в своїх працях велику увагу приділяли такі вчені як: В. Д. Арсен'єв, Ю. М. Грошевий, В. И. Зажичський, Н. М. Кіпніс, Р. В. Костенко, В. А. Лазарева, П. А. Лупинська, Г. М. Мінковський, І. Б. Михайловська, С. В. Некрасов, В. Т. Нор, Ю. К. Орлов, М. А. Погорецький, Н. В. Сібільова, А. Б. Соловйов, М. С. Строгович, С. А. Шейфер, М. Є. Шумило та інші вчені-процесуалісти.

Поняття доказів охоплює: 1) будь-які фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження (змісту); 2) процесуальну форму їх закріплення (спосіб існування у матеріалах кримінального провадження) та відповідний носій відомостей (джерело). Усі зазначені елементи перебувають у взаємозв'язку та в своїй єдності утворюють поняття доказів. Отже докази – це єдність будь-яких фактичних даних (відомостей про факти) та їх процесуальних джерел.

У ст. 85 КПК України сформульовано критерії визначення належності доказів, проте не визначено що слід розуміти під належністю доказів, а від правильного її визначення залежить належне забезпечення прав і свобод осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні, забезпечення гарантій та дотримання принципів кримінального судочинства, досягнення достовірного знання у кримінальному провадженні і у цілому досягнення мети та вирішення завдань кримінального провадження.

Н. В. Сібільова визначає її як можливість використання доказів для встановлення фактів та обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, з огляду на існуючий між ними взаємозв'язок та визначає